

WYDZIAŁ V

Krajowi

Franciszek Kokot 24 XI 1929–24 I 2021

Prof. Franciszek Kokot urodził się 24 listopada 1929 roku w Oleśnie Śląskim. Studia na Wydziale Lekarskim rozpoczął wraz z pierwszym rocznikiem utworzonej w 1948 roku Akademii Lekarskiej w Rokitnicy Bytomskiej (później Śląska Akademia Medyczna, a obecnie Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach), a dyplom z wyróżnieniem otrzymał w roku 1953. Już w trakcie studiów rozpoczął pracę w macierzystej uczelni, najpierw w Katedrze Chemii Ogólnej (na stanowisku laboranta), a następnie w Katedrze Farmakologii, gdzie pracował nadal po zakończeniu studiów. W tym czasie, zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami, został skierowany w ramach wolontariatu do III Kliniki Chorób Wewnętrznych Śląskiej Akademii Medycznej, kierowanej przez wybitnego polskiego internistę prof. Kornela Gibińskiego, w celu uzyskania specjalizacji z zakresu chorób wewnętrznych. W ten sposób rozpoczęła się wielka kariera naukowa i zawodowa prof. Franciszka Kokota, który już w 1958 roku został adiunktem w tej klinice (w 1957 roku obronił rozprawę doktorską pt. *Czynność nerek w sztucznej hibernacji*), a w 1963 roku – docentem etatowym (po uzyskaniu stopnia doktora honoris causa w 1962 roku na podstawie dorobku naukowego i rozprawy pt. *Studia nad działaniem ręczowych środków moczopędnych*). Prof. Kokot zawsze wyrażał olbrzymi szacunek dla prof. Gibińskiego, stwierdzając w swoich wypowiedziach, że: „Bez wątplenia, profesor Gibiński jest wielkim człowiekiem i był wspaniałym szefem” (w: *Franciszek Kokot – lekarz, uczonec, nauczyciel*, ŚAM-BG, Katowice 1999, s. 40). W roku 1968 prof. Franciszek Kokot otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, nadany przez Radę Państwa, a tytuł profesora zwyczajnego uzyskał w roku 1982. Oprócz działalności naukowej prof. Kokot dał się poznać również jako wybitny lekarz klinicysta, uzyskując

specjalizacje z chorób wewnętrznych, nefrologii, hipertensjologii, endokrynologii i patofizjologii klinicznej. Mając wielką wiedzę z dziedzin teoretycznych w zakresie biochemii, farmakologii oraz patofizjologii, rozpoczął stopniowo pod kierunkiem prof. Gibińskiego rozwijać swoje zainteresowania w zakresie zaburzeń gospodarki wodno-elektrolitowej i kwasowo-zasadowej oraz zaburzeń metabolicznych w przebiegu ostrej lub przewlekłej niewydolności nerek. W 1965 roku prof. Franciszek Kokot został kierownikiem Oddziału Nefrologii Kliniki Chorób Wewnętrznych, a od 1975 roku kierował utworzoną od podstaw Kliniką Nefrologii, przekształconą w 1981 roku w Katedrę i Klinikę Nefrologii (od 1997 roku Katedra i Klinika Nefrologii, Endokrynologii i Chorób Przemiany Materii, która została przemianowana w 2015 roku w Katedrę i Klinikę Nefrologii, Transplantologii i Chorób Wewnętrznych SUM w Katowicach). Pomimo że w roku 2000 prof. Franciszek Kokot rozpoczął emeryturę, to aż do roku 2016 w dalszym ciągu aktywnie pracował w klinice. Należy również dodać, że prof. Franciszek Kokot utworzył w Katowicach, w latach 60. ubiegłego wieku, jedną z pierwszych w Polsce stacji dializ pozaustrojowych, a w 1993 roku – pierwszą w naszym kraju stację dializ dla chorych z przewlekłą chorobą nerek, leczonych w warunkach sanatoryjnych w Szpitalu Uzdrawiskowym „Beskid” w Wysowej. Prof. Kokot był również inicjatorem utworzenia wielu stacji dializ dla chorych z ostrą lub przewlekłą niewydolnością nerek na terenie województwa śląskiego oraz opolskiego. Był również inicjatorem powstania ośrodka transplantacji nerek oraz wątroby w szpitalu klinicznym SPSKM w Katowicach.

Wybitne zasługi prof. Franciszka Kokota można przedstawić zarówno w odniesieniu do jego osiągnięć jako nauczyciela, jak i naukowca. I tak, prof. Kokot był opiekunem specjalizacji w dziedzinie chorób wewnętrznych lub nefrologii dla około 100 lekarzy, był również promotorem 79 rozpraw doktorskich i opiekunem 24 rozpraw habilitacyjnych (dodatkowo 6 dalszych w Halle, Rostocku, Jenie i Berlinie), spośród jego podopiecznych 20 uzyskało tytuł profesora nauk medycznych. Te imponujące liczby świadczą jednoznacznie o tym, że prof. Kokot był prawdziwym twórcą własnej szkoły nefrologicznej, a jego wychowankowie obejmowali kierownicze stanowiska w wielu klinikach lub oddziałach nefrologicznych nie tylko w naszym kraju. Prof. Kokot w ten sposób przyczynił się do tworzenia podstaw nefrologii, która w latach 60. ubiegłego wieku oddzielając się od chorób wewnętrznych, zaczęła coraz powszechniej funkcjonować jako oddzielna dziedzina medycyny. Nie dziwi więc fakt, że prof. Franciszek Kokot był jednym z współtwórców Polskiego Towarzystwa Nefrologicznego, powstałego w 1983 roku, a w trakcie 49. Kongresu Europejskiego Towarzystwa Nefrologicznego (ERA-EDTA) w roku 2012 w Paryżu został zaliczony w poczet „Pionierów Nefrologii”. Prof. Fran-

ciszek Kokot opublikował ponad 720 prac rejestrowanych obecnie w bazie medycznej Pub-Med., z czego duży odsetek stanowią prace opublikowane w prestiżowych czasopismach zagranicznych. Łączny dorobek naukowy prof. Kokota obejmuje ponad 1400 doniesień naukowych, pośród których ponad 820 stanowią prace pełnotekstowe. Ważnym tematem prac badawczych prof. Kokota w początkowym okresie jego działalności naukowej była enzymologia kliniczna. Największą sławę i uznanie w skali międzynarodowej przyniosły jednak Panu Profesorowi Kokotowi publikacje dotyczące zaburzeń hormonalnych w ostrej lub przewlekłej niewydolności nerek, w pierwotnym lub wtórnym nadciśnieniu tętniczym, po transplantacji nerki oraz u chorych z kamicą nerkową. Drugim ważnym polem działalności naukowej prof. Kokota było wykazanie, że nerka jest narządem endokrynnym, co może mieć istotne znaczenie zarówno diagnostyczne, jak i w rozważaniach patofizjologicznych w nadciśnieniu tętniczym i chorobach nerek. Prof. Kokot w sposób nieprzeciętny wykorzystał wiedzę zdobytą w trakcie pobytów zagranicznych w Genewie (1959–1960) i Londynie (1970), i utworzył własne laboratorium, w którym na podstawie opracowanych przez niego metod radioimmunologicznych możliwe było oznaczanie stężeń wielu hormonów w surowicy. Wykonanie tych badań na taką skalę nie było wówczas możliwe, nie tylko w Polsce, ale również w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej. Szczególnie cenne i odkrywcze były prace dotyczące znaczenia układu renina-angiotensyna-aldosteron (RAA) w patogenezie nadciśnienia tętniczego, ostrej lub przewlekłej choroby nerek oraz w tzw. zatruciu ciążowym (gestoza). W dorobku prof. Kokota znajduje się ponad 200 prac dotyczących układu RAA, opublikowanych w wiodących czasopismach krajowych oraz o zasięgu międzynarodowym. Jednym z kolejnych zagadnień naukowych opracowanych systematycznie pod kierunkiem prof. Kokota była ocena czynności nerek i wydzielanie narządów endokrynnych w warunkach tzw. immersji wodnej u osób zdrowych oraz w licznych stanach chorobowych. Wyniki tych pionierskich badań były wykorzystane i cytowane m.in. przez ośrodek NASA w Stanach Zjednoczonych. Prof. Kokot był również redaktorem wielu podręczników dla studentów i lekarzy, wśród których do najważniejszych należy zaliczyć wielokrotnie wznawiany (6 razy) i uznany za najlepszy podręcznik akademicki *Choroby wewnętrzne – podręcznik dla studentów*. Poza tym, prof. Kokot był redaktorem tak ważnych i unikatowych pod względem treści i sposobu opracowania podręczników, jak: *Gospodarka wodno-elektrolitowa i kwasowo-zasadowa w stanach fizjologii i patologii* (6 wznowień) oraz *Diagnostyka różnicowa objawów chorobowych* (wznawiany 2 razy). Podręczniki autorstwa lub współautorstwa prof. Kokota należały do fundamentalnych pozycji w nauczaniu medycyny, zarówno w okresie przeddyploma-

mowym, jak i podyplomowym. Prof. Kokot był również redaktorem przekładów wielu podręczników z języka niemieckiego lub angielskiego na język polski, wśród których należy wymienić przede wszystkim niezwykle cenny podręcznik *Biochemia Harpera*. Przekłady na język polski kilku cennych książek zagranicznych były możliwe m.in. dzięki doskonałej znajomości wielu języków obcych, zwłaszcza języka niemieckiego i angielskiego, a ponadto – jak podkreślał – sam nauczył się języka francuskiego i włoskiego. Prof. Kokot pełnił wiele funkcji z wyboru w towarzystwach naukowych. I tak, od 1989 roku przez trzy kolejne 3-letnie kadencje był prezesem Polskiego Towarzystwa Nefrologicznego. W tym czasie, dzięki wysiłkom prof. Kokota, polska nefrologia nawiązała liczne kontakty międzynarodowe. Prof. Kokot został również trzykrotnie wybrany do Zarządu Głównego Europejskiego Towarzystwa Nefrologicznego (ERA-EDTA), w latach 1978–1981, 1987–1990 oraz 1993–1996. Będąc członkiem Zarządu Głównego ERA-EDTA, prof. Kokot zorganizował spotkanie w Watykanie z papieżem Janem Pawłem II, które zaowocowało wydaniem ważnego dokumentu popierającego ideę oddawania po śmierci narządów przeznaczonych do celów transplantacji. Ta inicjatywa prof. Kokota w dużej mierze przyczyniła się do propagowania donacji narządów i rozwoju transplantologii. Był zapraszany do USA jako tzw. *Visiting Professor*, w roku 1978 (6 tygodni) oraz w roku 1986 (3 tygodnie). Prof. Kokot był ponadto członkiem Międzynarodowego Towarzystwa Nefrologicznego (ISN), Międzynarodowego Towarzystwa Internistycznego oraz Towarzystwa Internistów Polskich, jak również Polskiego Towarzystwa Nadciśnienia Tętniczego. Prof. Kokot pełnił również wiele ważnych funkcji związanych ze szkolnictwem wyższym i nauką w naszym kraju. I tak, prof. Kokot był prorektorem ds. szkolenia podyplomowego (1980–1982), a następnie rektorem (1982–1984) Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach, członkiem Komitetu Badań Naukowych oraz Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej ds. Stopni i Tytułu Naukowego (był przewodniczącym Sekcji Medycznej w latach 1978–1990 oraz 1993–2006). Prof. Kokot był też członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk (od roku 1993) oraz członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności (od roku 1991). Prof. Franciszek Kokot był doktorem honorowym 10 uniwersytetów w kraju i za granicą, tj.: Akademii Medycznej we Wrocławiu (1990), Śląskiej Akademii Medycznej (1993), Pomorskiej Akademii Medycznej (1995), Akademii Medycznej w Lublinie (1997), Uniwersytetu Pavla Jozefa Šafárika w Koszycach (1997), Akademii Medycznej w Warszawie (1999), Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (2000), Akademii Medycznej w Białymstoku (2001), Uniwersytetu Medycznego w Łodzi (2004) oraz Uniwersytetu w Opolu (2017). Prof. Kokot otrzymał również członkostwo honorowe wielu polskich i zagranicznych towarzystw

naukowych, w tym członkostwo honorowe następujących nefrologicznych towarzystw naukowych: NRD (1979), RFN (1982), Jugosławii (1983), Czechosłowacji (1986), Bułgarii (1986), Węgier (1990), Włoch (1992), Macedonii (1992), Rumunii (1997) oraz Polski (1997), a także Polskiego Towarzystwa Położnictwa i Ginekologii (1994), Polskiego Towarzystwa Nadcisnienia Tętniczego (1994), Towarzystwa Internistów Polskich (1995) i Polskiego Towarzystwa Transplantacyjnego (2001). Jako dotąd jedyny z Polaków prof. Kokot uzyskał w 2010 roku przyznawane tylko nielicznym członkostwo honorowe Europejskiego Towarzystwa Nefrologicznego (ERA-EDTA). Za swoje wybitne osiągnięcia naukowe oraz jako wychowawca kilku pokoleń lekarzy, w tym zwłaszcza nefrologów, prof. Kokot otrzymał liczne nagrody i medale, m.in.: Nagroda J. Śniadeckiego Wydziału Nauk Medycznych PAN (1976); Pasteur Medal (Uniwersytet w Strasburgu, 1985); J. Purkyni Medal – nagroda Czechosłowackiej Akademii Nauki (1985); F. Volhard Golden Medal – Gesellschaft für Nephrologie (1991); International Distinguished Medal – National Kidney Foundation USA (1991); medal Gloria Medicinae – Polskie Towarzystwo Lekarskie (1991); Złoty Medal „Medicus Magnus” – Polska Akademia Medycyny (1996); International Golden Star „Merit for Medicin” International Institute of Universalistic Medicine (1996); Fellow of the Royal College of Physician – FRCP, Edinburgh (1994); „Lux ex Silesia” – nagroda ufundowana przez metropolię górnośląskiego abp. Damiana Zimonia, przeznaczona dla tych, którzy w swej działalności naukowej lub artystycznej wykazują wysokie wartości moralne i wnoszą trwałe wkład w kulturę Górnego Śląska (2001); Nagroda Naukowa Ministra Szkolnictwa Wyższego i Nauki za 2013 rok; Honorowa Nagroda Zaufania „Złoty Otis” (2014), oraz odznaczenia państwowe, m.in. Krzyż Komandorski i Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, a pośmiertnie został odznaczony Orderem Orła Białego.

Nielatwo w ten bardzo krótki sposób opisać wszystkie osiągnięcia i zasługi prof. Franciszka Kokota. Jeszcze trudniej jest przedstawić go jako charyzmatycznego wykładowcę, wizjonera w wielu dziedzinach nauki, organizatora leczenia nefrologicznego oraz wybitnego lekarza, który na co dzień, pomimo licznych obowiązków, zajmował się chorymi. W imieniu licznego grona wychowanków chciałbym podkreślić, że najtrudniej jest nam przedstawić prof. Franciszka Kokota jako naszego Nauczyciela, Mistrza i Mentora, ponieważ jego wpływ obejmował całe nasze życie zawodowe i naukowe.

Prof. Franciszek Kokot zmarł 24 stycznia 2021 roku. Pożegnaliśmy go 30 stycznia w katowickiej archikatedrze i odprowadziliśmy na miejsce spoczynku na cmentarzu w Zabrze-Rokitnicy, gdzie mieszkał przez większość swojego życia.

Wydział Lekarski Polskiej Akademii Umiejętności utracił wybitnego naukowca, który swoją działalnością i aktywnością wykraczał poza granice naszego kraju, stając się wybitnym ambasadorem i legendą polskiej medycyny, a nefrologii w szczególności.

Andrzej Więcek